



«جلد سوم»  
دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای



# آموزش

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور  
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : شورای برنامه‌ریزی دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

نام کتاب : سرمه‌دوزی «جلد سوم»

مؤلف : زهرا فلاح‌زاده

با همکاری : زهرا معینی

مدیریت امور چاپ و تولید : سیداحمد حسینی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱ ، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶ ، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : [www.chap.sch.ir](http://www.chap.sch.ir)

مدیر هنری و طراح گرافیک : علی معینی

ناشر : سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

چاپخانه : شرکت افست (سهامی عام)

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ دوم سال ۱۳۸۹

شابک ۹۶۴-۰۵-۱۷۲۱-۶ ISBN 964-05-1721-6



طراحی سیستم های آموزشی، پرورشی و توان بخشی با توجه به رویکرد های نوین آموزشی به منظور تامین نیازهای دانش آموزان با نیازهای ویژه از اهداف و وظایف اصلی سازمان آموزش و پرورش استثنایی به شمار می رود.

طراحی « دوره ی متوسطه ی حرفه ای » یک بار دیگر ندای اجرای عدالت آموزشی را در جامعه اسلامی طنین افکن نموده و زمینه های مساعد برای به فعلیت رساندن استعداد ها و توانایی های دانش آموزان با نیاز های ویژه را فراهم می سازد.

تاکید بر رویکرد حرفه آموزی در این نظام آموزشی نه تنها باعث توانمند تر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرایند تحصیل و یادگیری می گردد؛ بلکه از این طریق مدرسه به رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است، دست می یابد.

خداوند را شاکر و سپاسگزاریم که این توفیق حاصل گردید که نسبت به برنامه ریزی درسی دوره ی متوسطه ی حرفه ای با رویکرد حرفه آموزی که با مقتضیات عمومی این دانش آموزان تناسب داشته و از انعطاف لازم برای انطباق با انواع توانایی ها و آمادگی ها برخوردار می باشد، اقدام نماییم.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی بر خود واجب می داند از زحمات تمامی عزیزانی که در این حرکت مهم نقش اساسی ایفا کردند به ویژه کارشناسان و معلمان مدارس استثنایی و همچنین سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و مراکز وابسته تشکر و قدردانی نماید.

امید است معلمان، کارشناسان و صاحب نظران آموزش و پرورش با نظرات ارزشمند خود این سازمان را در ارتقا کیفی برنامه های درسی ارائه شده، بیش از پیش یاری نمایند.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی





همیشه فلان بیاست.

همیشه فلان بیاست.



# عناوین

- 
- 
- سخنی با مریبان..... صفحه ۶
  - مقدمه ..... صفحه ۷
  - دوخت کیف ..... صفحه ۸
  - ادامه ی دوخت کیف ..... صفحه ۱۳
  - دوخت مروارید ..... صفحه ۱۷
  - دوخت رومیزی ..... صفحه ۲۰
  - دوخت رومیزی با حاشیه تزئینی ..... صفحه ۲۳
  - برجسته دوزی ..... صفحه ۲۶
  - برجسته دوزی روی رومیزی ..... صفحه ۲۹
  - جناغ دوزی ..... صفحه ۳۰
  - تکمیل رومیزی ..... صفحه ۳۲
  - دوخت جلد قرآن ..... صفحه ۳۵
  - تکمیل جلد قرآن ..... صفحه ۳۹
  - دوخت کوسن ..... صفحه ۴۱
  - تکمیل کوسن ..... صفحه ۴۴
  - نقشه ها ..... صفحه ۴۵

# سخن با مرپیان

صنایع دستی تبلور ذوق و هنر اندیشه انسان بوده و بیانگر آداب و رسوم و اعتقادات مردم می باشد. کشور ایران به دلیل وسعت زیاد و شرایط اقلیمی متفاوت و نیز تمدن دیرینه دارای آثار مختلفی از صنایع دستی می باشد و ترویج این فرهنگ از اهم وظایف هر ایرانی می باشد و آموزش و پرورش در این زمینه رسالتی خاص دارد. آموزش این هنرها علاوه بر احیاء فرهنگ دیرین ایرانی و اسلامی باعث غنای روحی و روانی دانش آموزان شده و در رفع نیازهای مادی آن ها موثر است.

در این مجموعه به آموزش هنر سرمه دوزی پرداخته شده است. کار با سرمه قدمتی دیرینه دارد و یکی از مهم ترین و زیباترین رشته های سوزن دوزی در ایران می باشد. آموزش این هنر به دانش آموزان علاوه بر افزایش حس خودباوری موجب استفاده بهینه از اوقات فراغت شده و آن ها را در کسب استقلال مالی یاری می رساند. در آموزش فعالیت های این کتاب موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد.

ساختار کتاب به گونه ای تدوین گردیده است که در پایان فعالیت ها یک وسیله کاربردی ساخته می شود. شما می توانید قبل از انجام فعالیت ها و به منظور دست ورزی دانش آموزان تمریناتی را برای آن ها پیش بینی و اجرا نمایید.

آموزش فعالیت ها به روش تحلیل فعالیت ارائه گردیده است و به منظور انطباق برنامه آموزشی با سطح توانایی و استعداد دانش آموزان می توانید گام ها را به اجزای کوچکتری تقسیم نمایید. همچنین علاوه بر آموزش هر گام فرآیند آموزشی هر فعالیت مورد توجه قرار گیرد تا دانش آموزان بتوانند به طور مستقل فعالیت مورد نظر را انجام دهند. فعالیت های تکمیلی به دانش آموزانی ارائه گردد که از توانمندی بالاتری برخوردار می باشند.

از خلاقیت و نوآوری خود در ارائه فعالیت های تکمیلی استفاده کنید. با توجه به این که یادگیری این هنر به اشتغال زایی دانش آموزان کمک می کند آموزشهای خود را با نیازهای بازار مصرف این هنر هماهنگ نمایید.

در پایان خواهشمند است ما را از کاستی های این کتاب آگاه نموده تا در چاپ های بعدی مورد لحاظ قرار گیرد.





مقدمه:



یادگیری صنایع دستی به شما کمک می کند که به قدرت خود در تولید کارهای هنری پی ببرید و از تولیدات خود لذت ببرید. همانطور که می دانید یادگیری هنرهای دستی در ایران یکی از زمینه هایی است که به اشتغال افراد کمک می کند و بسیاری از مردم از این راه کسب درآمد می کنند. هدف از کتاب حاضر علاوه بر آشنایی شما با چند شیوه جدید از دوخت سرمه ، افزایش دقت و سرعت در کار نیز می باشد، زیرا در شغل یابی علاوه بر یادگیری فنون کار باید سعی شود آن کار را با ظرافت و سرعت بیشتری انجام داد تا بهره وری کار بالاتر رود .

# درس اول

## دوخت کیف

وسایل و مواد مورد نیاز :

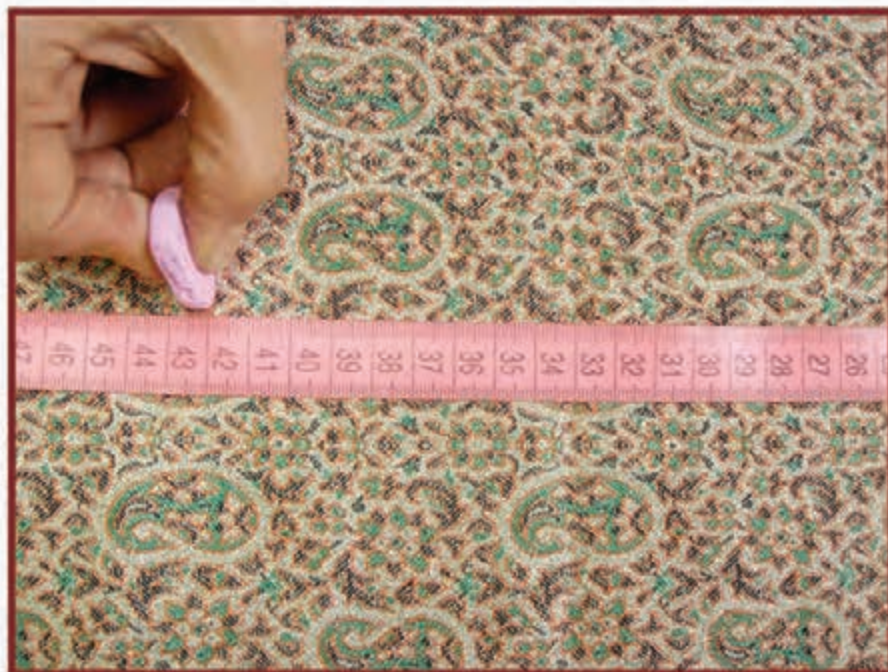
- ۱- پارچه ی ترمه
- ۲- لایه چسب
- ۳- نقشه کار
- ۴- سرمه ( بلرنست - تراش )
- ۵- منجوق مرواریدی
- ۶- مهره





## مراحل انجام کار :

- ۱- سرمه را به قطعات ۱ سانتی متری برش بزنید.
- ۲- پارچه ای به ابعاد ۲۷ در ۴۲ سانتی متر را علامت گذاری کنید و برش بزنید.



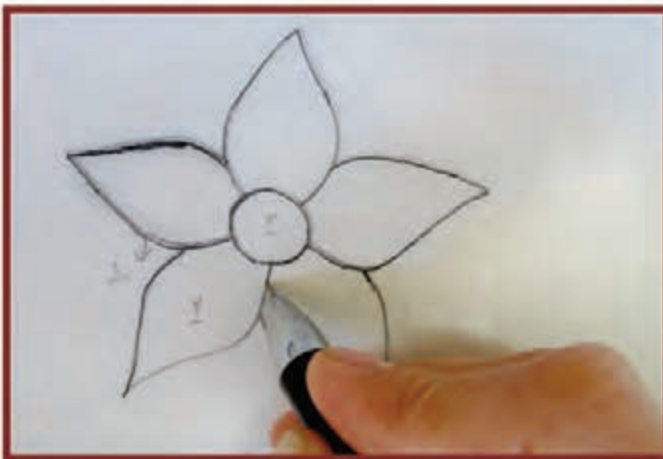
- ۳- لایی چسب را روی میز پهن کنید و پارچه ی مورد نظر را روی لایی قرار دهید.
- ۴- لایی چسب را با اتو به پارچه بچسبانید.



۵ - دور آن را سر دوزی نمایید.



۶ - نقشه کار را روی کاغذ شفاف بکشید.



۷ - به کمک کاربن نقشه را به قسمت ۱/۳ بالایی پارچه منتقل کنید.



در انتقال طرح نقشه را روی کاربن و کاربن را روی پارچه قرار دهید و با سنجاق ته گرد آن را ثابت کنید و با مداد یا خودکار مسیر خطوط را بکشید.

۸- در صورت کم رنگ بودن خطوط آن را با ماژیک غلط گیر پر رنگ کنید.



۹- مطابق راهنمای نقشه خطوط مشخص شده را با قطعات سرمه ی بریده شده زاردوزی نمایید.



۱۰ - قسمت های مشخص شده در نقشه را پر دوزی کنید.



۱۱ - مهره را به کمک چسب در محل مورد نظر بچسبانید.



نقشه در سایز واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

## ادامه ی دوخت کیف

### وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱ - کیف تهیه شده در فعالیت شماره ۱
- ۲ - پراق مخصوص لبه دوزی
- ۳ - پارچه مخصوص آستری
- ۴ - مروارید درشت
- ۵ - سرمه تراش



مراحل انجام کار :

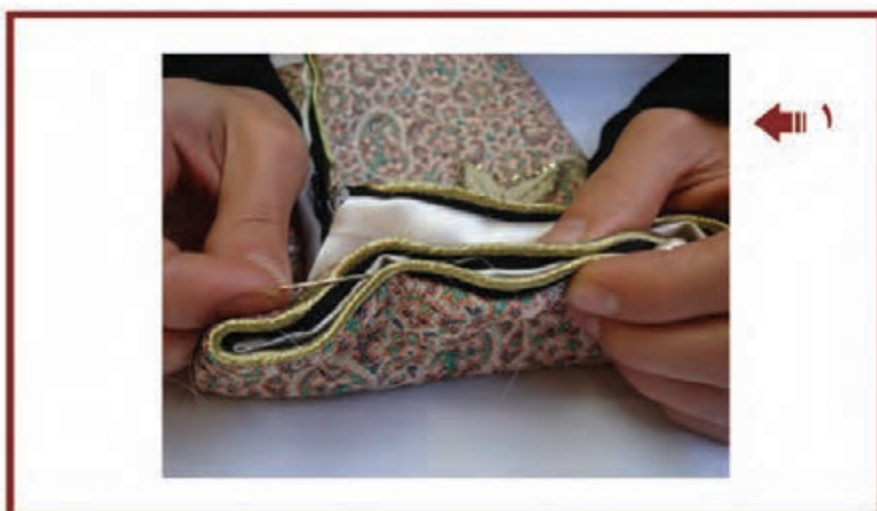
۱ - کیف را با یراق لبه دوزی یراق کشی کنید.



۲ - کیف را استرکشی و سپس اتو نمایید.



۳ - مطابق تصویر ۲/۳ کیف را تا بزنید و درزها را از بیرون با نخ نامریبی طوری بدوزید که دوخت مشخص نشود.



۴ - قسمت بالایی که مربوط به در کیف می باشد را روی قسمت پایین تا بزنید.



۵ - محل دوخت مروارید را با مداد علامت بزنید و سپس مروارید را بدوزید. مروارید قفل کیف می باشد.



۶ - به لبه بالایی یک قطعه سرمه به اندازه دور مروارید به صورت حلقه بدوزید تا قفل کیف شما کامل گردد.





## دوخت مروارید

دوخت مروارید نوعی دوخت تزئینی در سرمه دوزی است. در این دوخت حلقه ای از مرواریدهای ریز تشکیل می شود که همراه یک مروارید مرکزی شکوفه تشکیل می دهد.



وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- پارچه به ابعاد ۳+ در ۳+ سانتی متر      ۲- مروارید ریز      ۳- نخ و سوزن

## مراحل انجام کار:

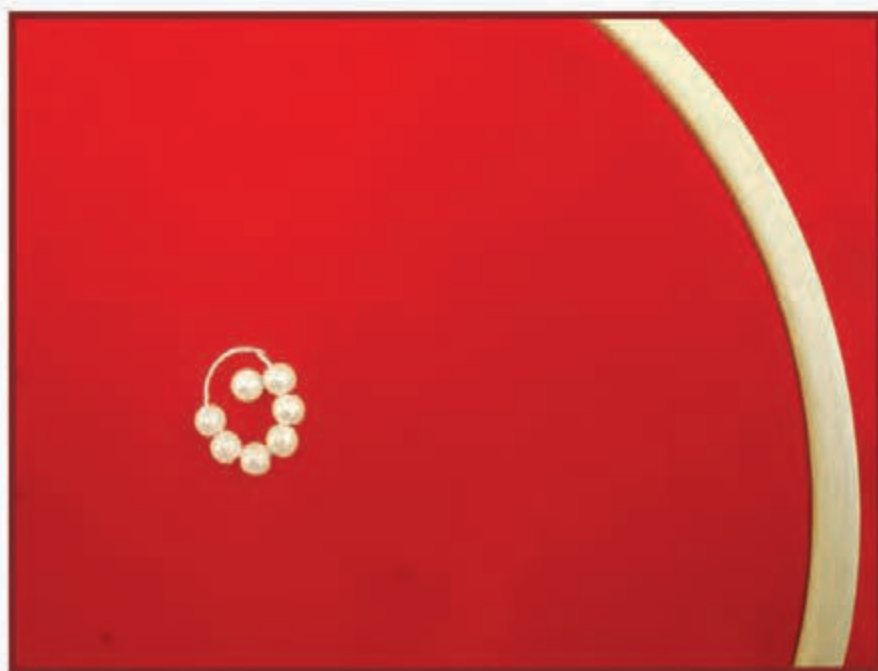
۱ - ابتدا نقاطی را روی پارچه مشخص ، سپس به کارگاه متصل نمایید.



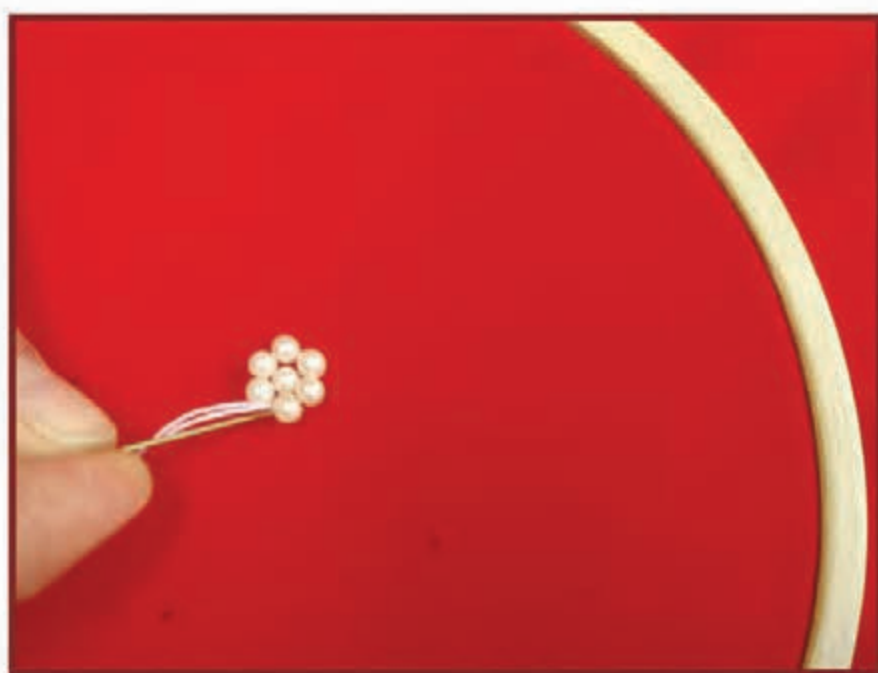
۲ - سوزن را با نخ ، آماده دوخت نمایید و یک عدد مروارید را بر روی نقطه وسط بدوزید.



۳- سوزن را با کمی فاصله از پارچه خارج نمایید ، ۶ عدد مروارید داخل سوزن نمایید.  
دوباره سوزن را کنار جای قبلی داخل پارچه فرو ببرید.



۴- به کمک یک بست حلقه تشکیل شده اطراف مروارید مرکزی را روی پارچه محکم کنید.



# درس چهارم

## دوخت رومیزی



وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- پارچه ی ترمه یا حریر
- ۲- لایه چسب
- ۳- منجوق مرواریدی یا مروارید ریز



## مراحل انجام کار:

۱- یک رومیزی ترمه به ابعاد ۴۰ سانتی متر برش بزنید، لایی چسب بچسبانید و سردوزی کنید.



۲- می توانید روی اشکال پارچه ی ترمه با استفاده از منجوق مرواریدی یا مروارید ریز دوخت را انجام دهید.



۳- پس از پایان دوخت ، رومیزی را آسترکشی سپس یراق کشی کنید.



۴- در صورت استفاده از پارچه ی حریر ابتدا به فواصل معین نقاطی روی پارچه علامت گذاری نموده ، سپس با منجوق مرواریدی یا مروارید ریز نقاط علامت گذاری شده را با شیوه دوخت مرواریدی بدوزید. در پایان دور رومیزی را یراق بدوزید.



نکته : در صورت تمایل می توانید رومیزی را در سایز و اشکال متفاوت تهیه نمایید.  
در صورت استفاده از پارچه حریر از به کار بردن کارگاه خودداری نمایید.

# درس پنجم

دوخت رومیزی با حاشیه تزئینی



وسایل و مواد مورد نیاز :

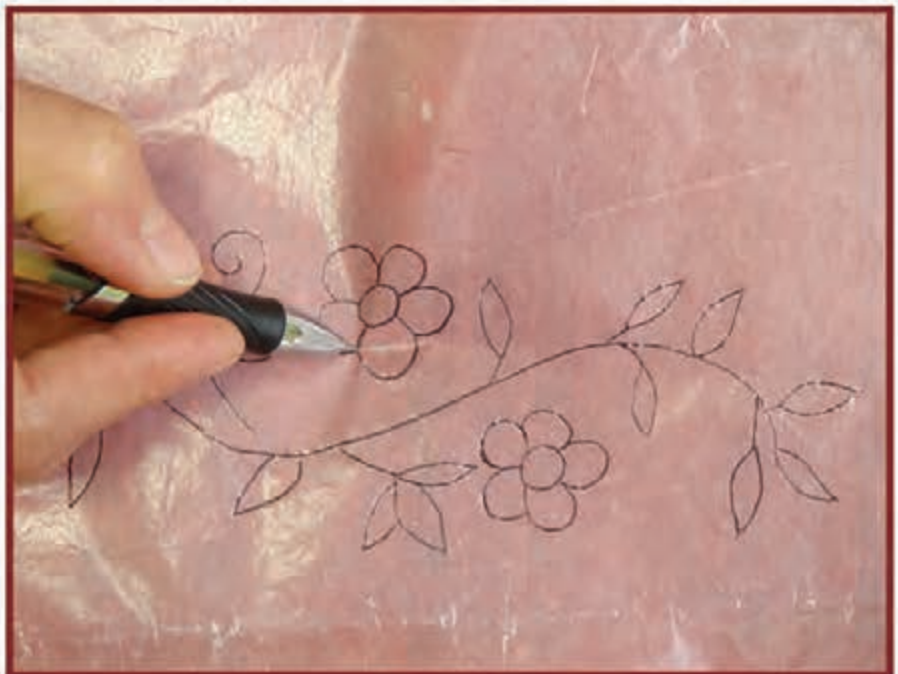
- ۱- پارچه ی ترمه
- ۲- لایی چسب
- ۳- سرمه ( بلر سنت - تراش ) در قطعات یک سانتی متری
- ۴- نقشه ی کار روی کاغذ شفاف

## مراحل انجام کار :

- ۱ - یک رومیزی به اندازه ۹۰ در ۹۰ سانتی متر برش بزنید.  
لایی چسب بچسبانید و سردوزی کنید.



- ۲ - به کمک کاربن نقشه ی کار را به دور رومیزی منتقل نمایید.



نکته : فاصله مناسب بین لبه پارچه و نقشه و همچنین بین نقشه ها رعایت نمایید.



۳ - مطابق راهنمایی نقشه خطوط مشخص شده را با قطعات سرمه بریده شده زاردوزی نمایید.



۴ - قسمت های مشخص شده در نقشه را یک لا دوزی نمایید.



نقشه در سایز واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

## برجسته دوزی

برجسته دوزی نوعی دوخت سرمه است که معمولا برای پر کردن فضای خالی مانند: برگ ها و گلبرگ ها بکار می رود، برای انجام این دوخت علاوه بر سرمه و منجوق مرواریدی از پنبه نیز برای برجسته کردن کار استفاده می شود.

وسایل و مواد مورد نیاز:



- ۱- پارچه به ابعاد ۳۰ در ۳۰ سانتی متر
- ۲- سرمه تراش
- ۳- منجوق مرواریدی
- ۴- پنبه
- ۵- سوزن مخصوص منجوق دوزی
- ۶- سوزن نخ کن

## مراحل انجام کار :

- ۱ - طرح مورد نظر را روی پارچه منتقل سپس به کارگاه متصل نمایید.
- ۲ - با استفاده از سوزن نخ کن سوزن را با نخ آماده دوخت نمایید و اطراف طرح مورد نظر را یک لا دوزی کنید.



- ۳ - گلوله کوچکی از پنبه را به کمک چند کوک روی پارچه در قسمت مورد نظر متصل کنید تا ثابت شود.



- ۴ - روی پنبه را با سرمه تراش مانند پردوزی ساده پر کنید، طوری که دوخت سرمه با فاصله خیلی کم انجام شود و در نهایت پنبه از زیر کار مشخص نشود و طرح کاملاً برجسته شود.

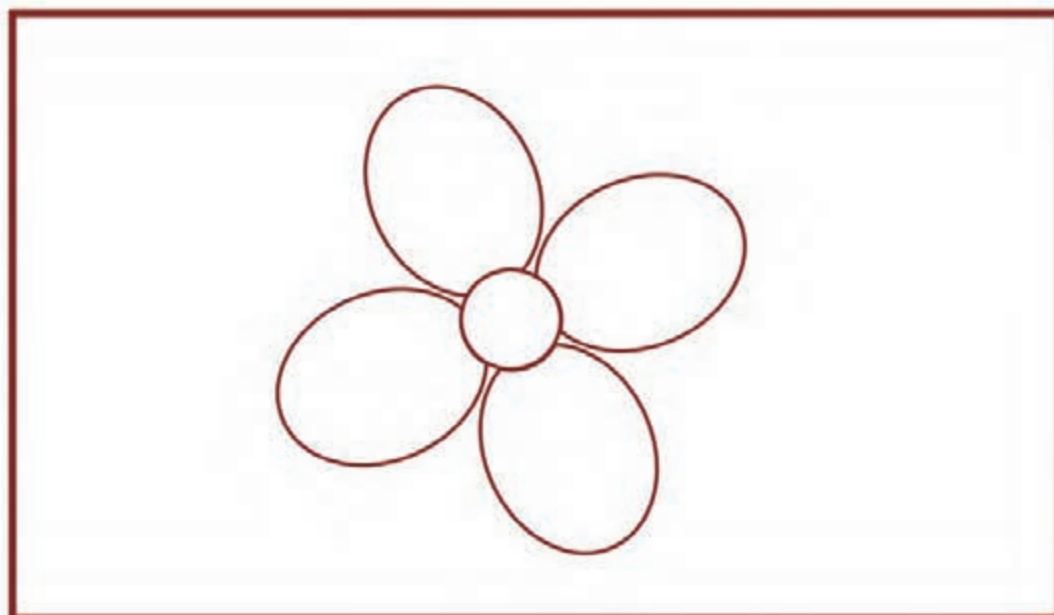


۵ - عمل پر دوزی روی پنبه را با منجوق مرواریدی یا ترکیبی از سرمه تراش و منجوق مرواریدی بصورت یک در میان انجام دهید.



تمرین :

برای رسیدن به مهارت کافی برجسته دوزی را روی گل انجام دهید.



## برجسته دوزی روی رومیزی



### وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- رومیزی تهیه شده در فعالیت شماره ۵
- ۲- سرمه تراش
- ۳- منجوق مرواریدی
- ۴- پنبه

### مراحل انجام کار :

- ۱ - مطابق راهنمای نقشه قسمت های مشخص شده را برجسته دوزی کنید.



## جناغ دوزی (دوخت تیغ ماهی)

جناغ دوزی نوعی دوخت سرمه می باشد و برای پر کردن داخل برگ ها بکار می رود.



وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱ - پارچه به ابعاد ۳۰ در ۳۰ سانتی متر
- ۲ - سرمه تراش
- ۳ - نخ و سوزن

## مراحل انجام کار :

- ۱- طرح مورد نظر را روی بر روی پارچه منتقل سپس به کارگاه متصل نمایید.
- ۲- سوزن را با نخ آماده دوخت نمایید.
- ۳- ابتدا سوزن را از راس برگ بیرون آورده و قطعه‌ای کوچک از سرمه را به سوزن بکشید و مطابق تصویر بدوزید.



- ۴- مطابق تصویر ردیف‌های بعدی را طوری بدوزید که هر شلال کمی پایین‌تر از شلال دیگر قرار گیرد.





وسایل و مواد مورد نیاز :

۱- رومیزی تهیه شده در فعالیت شماره ۷

۲- سرمه تراش

۳- منگوله

۴- پارچه آسترکشی

۵- یراق



## مراحل انجام کار :

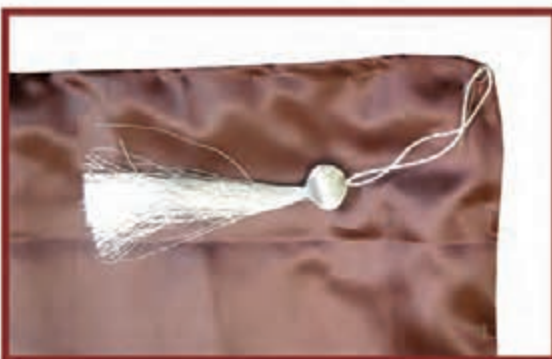
۱ - مطابق راهنمای نقشه قسمت های مشخص شده را جناغ دوزی نمایید.



۲ - رومیزی آماده شده را آسترکشی سپس یراق کشی نمایید.



۳ - برای زیبایی کار به گوشه رومیزی منگوله بدوزید.



نکته :

دقت نمایید برای یراق کشی رومیزی می توانید از یراق مخصوص لبه دوزی استفاده نمایید که در این صورت باید ابتدا یراق کشی و سپس آسترکشی انجام شود.



# فعالیت‌های تکمیلی

فعالیت‌های تکمیلی

# درس دهم

## دوخت جلد قرآن

وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- پارچه ترمه
- ۲- لایی چسب
- ۳- نقشه ی کار روی کاغذ شفاف
- ۴- سرمه (بلرسنت - تراش)
- ۵- منجوق مرواریدی



## مراحل انجام کار:

- ۱- به کمک متر پارچه ای مربع شکل به ابعاد ۴۵ سانتی متر تهیه نمایید.
- ۲- لایی چسب را به اندازه پارچه برش زده و با اتو به پارچه بچسبانید.



- ۳- دوران را سردوزی نمایید.
- ۴- به کمک کاربن نقشه را روی یکی از گوشه های پارچه منتقل کنید.



۵- مطابق راهنمای نقشه خطوط مشخص شده را با قطعات سرمه ی بریده شده زناردوزی نمایید.



۶- قسمت های مشخص شده در نقشه را یک لادوزی نمایید.



۷- قسمت های مشخص شده در نقشه را پردوزی نمایید.



۸- قسمت های مورد نظر در نقشه را برجسته دوزی نمایید.



۹- مطابق نقشه قسمت مورد نظر را جناغ دوزی نمایید.



نقشه در سائز واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

سعی کنید کار خود را با سرعت بیشتری انجام دهید.



وسایل و مواد مورد نیاز :

۱- جلد قرآن تهیه شده در فعالیت شماره ۱۰

۲- یراق

۳- پارچه مخصوص آستر کشی

## مراحل انجام کار :

۱- جلد قرآن را آستر کشی سپس اتو نمایید.



۲- جلد قرآن را یراق کشی نمایید.

۳- جلد قرآن را همانند پاکت نامه تا بزنید که دوخت مشخص نشود.



۴- درزها را از بیرون بدوزید .





## دوخت کوسن

وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- پارچه ی ترمه یا تافته
- ۲- لایه چسب
- ۳- نقشه کار روی کاغذ شفاف
- ۴- سرمه (بلر سنت - تراش)
- ۵- منجوق مرواریدی



## مراحل انجام کار :

۱- پارچه ای به ابعاد ۴۰ سانتی متر برش بزنید ، لایه چسب بچسبانید و سردوزی کنید.



۲- به کمک کاربن نقشه را به وسط پارچه منتقل نمایید.



نکته : در صورت استفاده از پارچه تافته از به کار بردن کارگاه خودداری نمایید.

۳- مطابق راهنمای نقشه خطوط مشخص شده را با قطعات سرمه‌ی بریده شده زاردوزی نمایید.



۴- قسمت های مشخص شده در نقشه را با سرمه و منجوق مرواریدی برجسته دوزی نمایید.



نقشه در سایز واقعی در ضمیمه کتاب آمده است .

نکات ایمنی کار را رعایت کنید.



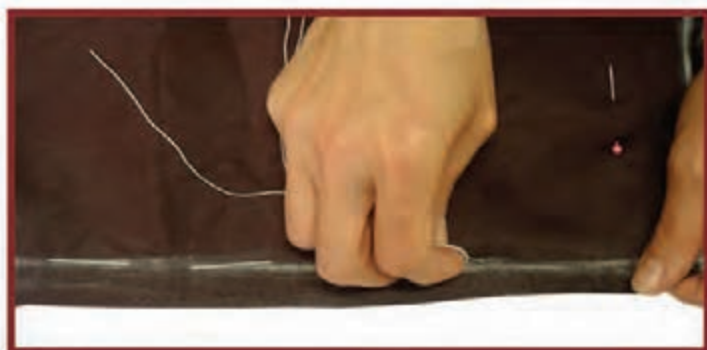
## تکمیل کوسن

وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- کوسن تهیه شده در فعالیت شماره ۱۲
- ۲- پارچه آستری

مراحل انجام کار:

- ۱- پارچه آستری را به اندازه کوسن برش بزنید.
- ۲- به کمک سنجاق ته گرد آستری و پارچه را به هم متصل نمایید.
- ۳- به فاصله ۱ سانتی متر از لبه دور تادور کوسن را به کمک متر خط بکشید.



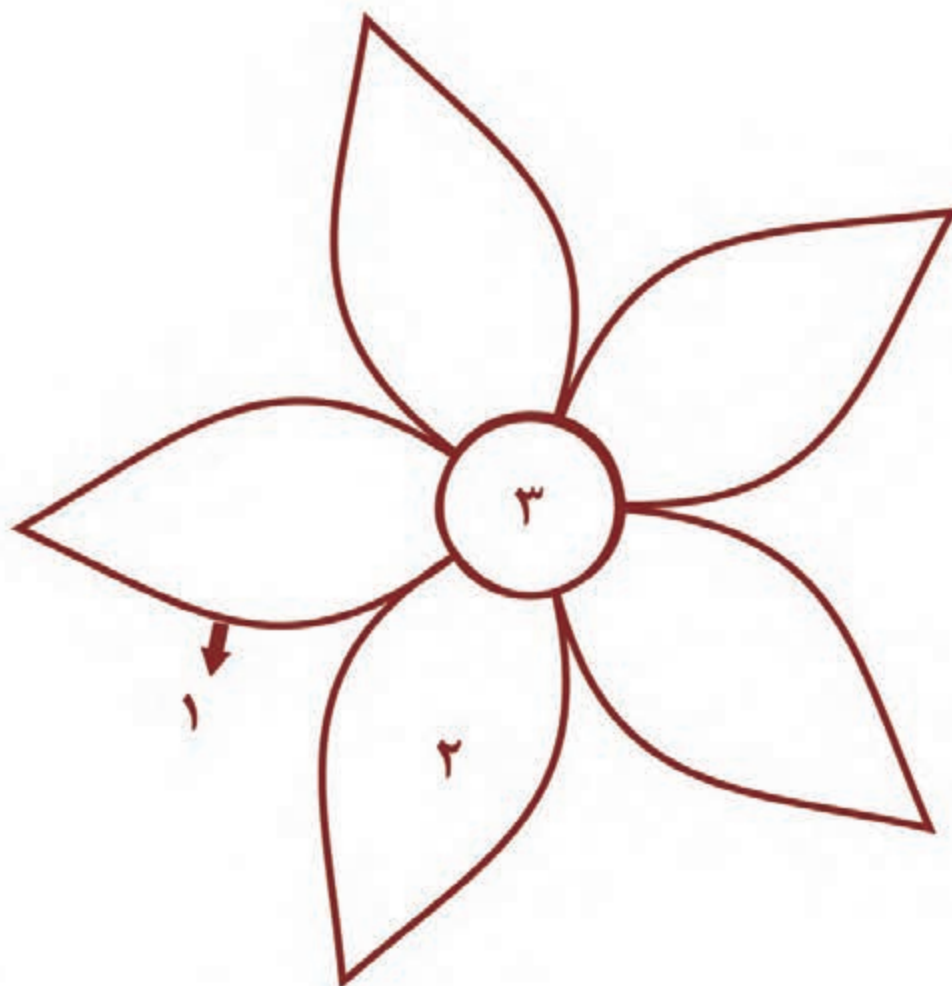
- ۴- سه طرف آن را ابتدا کوک بزنید سپس با دوخت بخیه بدوزید.
- ۵- کوسن آماده را به روی پارچه برگردانید ، سپس بالشتکی را متناسب با سایز کوسن درون آن قرار دهید.
- ۶- لبه کوسن را به داخل تا کرده سپس کوک بزنید.
- ۷- لبه کوسن را ریز و با دقت بدوزید.



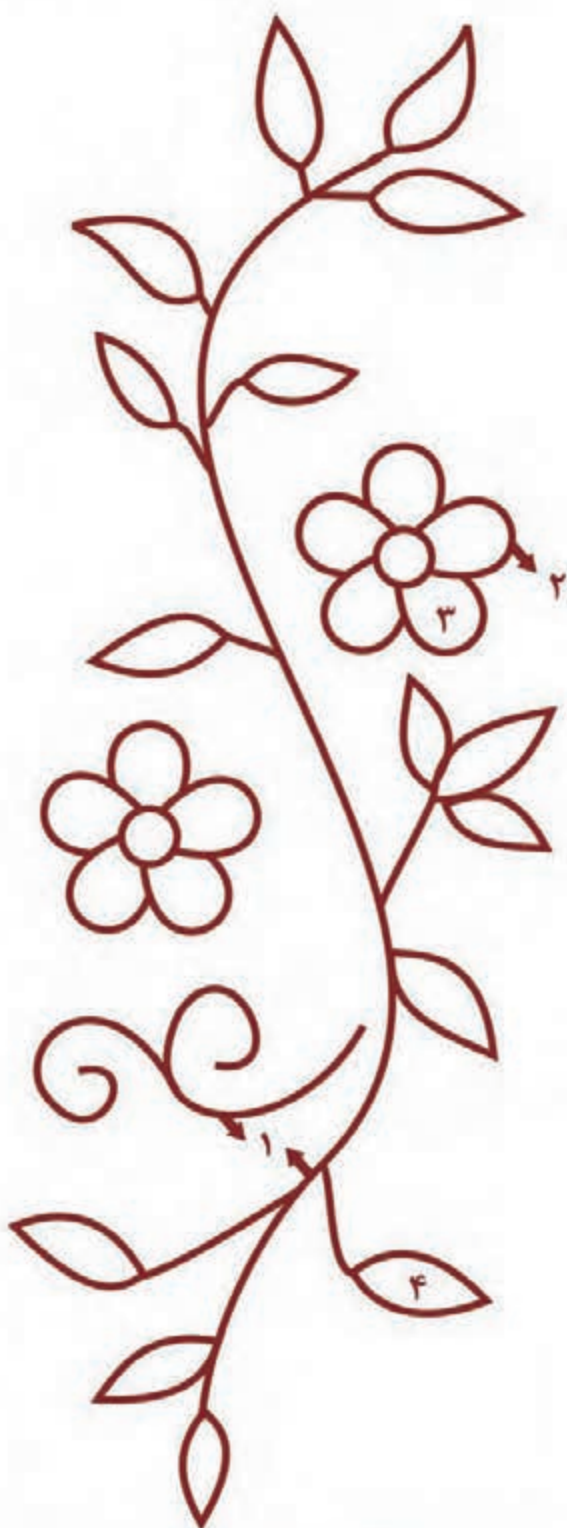


# نقشه‌ها





- ۱- زناردوزی
- ۲- پر دوزی با منجوق مرواریدی
- ۳- مهره



- ۱- زناردوزی
- ۲- یک لادوزی یا زناردوزی
- ۳- برجسته دوزی با منجوق مرواریدی
- ۴- جناغ دوزی

۱ - زناردوزی

۲ - یک لادوزی

۳ - پردوزی

۴ - برجسته دوزی

۵ - جناغ دوزی









۱ - زناردوزی

۲ - برجسته دوزی

## کار گروهی :

از تولیدات خود و دوستانتان نمایشگاهی درست کنید  
و عکس های آن نمایشگاه را در این ۲ صفحه بچسبانید.





■ وسایل مورد نیاز برای سرمه دوزی را از کجا تهیه می کنید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

■ نام برخی وسایل و قیمت آن ها :

تومان ..... ● ..... ●

تومان ..... ● ..... ●

تومان ..... ● ..... ●

تومان ..... ● ..... ●

تومان ..... ● ..... ●

## شما با هنر خود می‌توانید

وسایله‌های زیبایی را بسازید و به اطرافیان خود هدیه دهید.





